

VAIN
HYVIÄ
SYITÄ

KOTOUTTAMISPALVELUT 2020

- kotouttamispalvelun siirtäminen Pudasjärven kaupungille Oulunkaaren kuntayhtymältä 1.1.2020 -

≡PUDASJÄRVI≡

KOTOUTTAMISPALVELUN SIIRTÄMINEN PUDASJÄRVEN KAUPUNGIN ORGANISAATIOON 1.1.2020

Kotoutumisen tavoitteena on se, että maahanmuuttajat (muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat kuntalaiset) saavuttavat niitä tietoja ja taitoja, joiden avulla he ovat kotoutumisajan jälkeen tasavertaisessa asemassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta muihin kuntalaisiin nähden.

Onnistunut kotouttaminen on tärkeää ensinnäkin maahanmuuttajan itsensä ja perheen takia, mutta lisäksi paikkakunnan veto- ja pitovoiman kannalta sekä turvallisuuden ja hyvien väestösuhteiden säilyttämisen kannalta. Ilman maahanmuuttajien kasvavaa osuutta väestöstä viimeisen 20 vuoden aikana Suomen väkiluku ja työllisyysaste olisivat tutkimusten mukaan olleet selkeästi laskusuuntaiset.

TILASTOJA

Pudasjärven väestöstä (7994 asukasta, 31.12.2018) noin 2,2 % on maahanmuuttajia. Muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä Pudasjärvellä oli maaliskuussa 2019 173 (naisia 84, miehiä 89). Eniten maahanmuuttajia on Kongosta, Ruotsista, Venäjältä, Afganistanista ja Syyriasta. Noin puolet maahanmuuttajista on saapunut perhe- ja työsyistä sekä puolet humanitäärisen avun kautta. Pudasjärvellä puhutaan 35 kieltä ja edustajia on 35 eri kansallisuudesta.

Suurin syy Pudasjärven asukasluvun vähenemiseen v. 2018 oli luonnollinen väestönkehitys, joka oli 53 henkeä miinuksella. Pudasjärvellä syntyi viime vuonna elävänä 60 lasta, samaan aikaan kuoli 113 kaupun-kilaista. Muuttoliikettä Pudasjärveltä pois on parin vuoden aikana hillitty merkittävästi. Muuttotappio oli suurimmillaan vuonna 2015 (- 190 asukasta), mutta vuonna 2018 poismuuton osuus väen vähenemisestä oli nettona vain 57 asukasta. Kotimaisen muuttoliikkeen seurauksena menetettiin v. 2018 74 asukasta ja saimme ulkomailta 21 asukasta. Maahanmuuton avulla ei kuitenkaan ole pystytty väestökatoa pysäyttämään. V. 2019 tulee 20 kiintiöpakolaista paikallisen ELY-keskuksen sopimuksen mukaisesti.

(Lisäksi Pudasjärven vastaanottokeskuksessa on n. 65 turvapaikanhakijaa, jotka eivät ole kuntalaisia.)

LAINSÄÄDÄNTÖÄ

1. LAKI KOTOUTTAMISEN EDISTÄMISESTÄ

Kuntien kotouttamistyötä ohjaa keskeisesti Laki kotouttamisen edistämisestä. Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Lakia sovelletaan henkilöön, jolla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva oleskelulupa Suomessa. Lakia sovelletaan myös henkilöön, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti. Laissa tarkoitetaan maahanmuuttajalla Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.

Laissa **kotoutumisella** tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotouttamisella tarkoitetaan puolestaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.

Kunnan tehtävät (yksin tai yhteistyössä jonkin toisen kunnan kanssa) kotouttamislain § 30 mukaan:

1. vastata ja sovittaa yhteen paikallista kotouttamisen kehittämistä, suunnittelua ja seurantaa
2. huolehtia siitä, että palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja että ne vastaavat sisällöltään ja laajuudeltaan heidän tarpeitaan
3. huolehtia oman henkilöstönsä kotouttamisosaamisen kehittämisestä

Lain mukaan paikallisten viranomaisten on kehitettävä kotouttamista **monialaisena yhteistyönä**. Yhteistyöhön osallistuvat kunta, TE-toimisto, poliisi sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt. Kunta ja TE-toimisto vastaavat yhdessä kotoutumista edistävien ja tukvien toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä, niihin ohjaamisesta sekä niiden seurannasta. Ne voivat lisäksi laatia paikallisia tai seudullisia yhteistyösopimuksia toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä alueellaan.

Kunnan (tai useamman kunnan yhdessä) on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi **kotouttamisohjelma**, joka hyväksytään kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Ohjelma otetaan huomioon kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. ELYn, TE-toimiston, KELAn ja muiden kunnan viranomaisten on kunnan aloitteesta osallistuttava oman toimialansa osalta ohjelman laadintaan, toteutukseen ja toimeenpanon seurantaan. Paikalliset järjestöt ja uskonnolliset yhteisöt voivat osallistua kotouttamisohjelman laadintaan, toteutukseen ja toimeenpanon seurantaan.

2. LAKI JULKISISTA TYÖVOIMA- JA YRITYSPALVELUSTA JA TEM:N OHJE LAIN NOUDATTAMISESTA

Henkilöasiakkaan osaamisen, ammattitaidon, soveltuvuuden sekä työ-, yritystoiminta- ja koulutusvaihtoehtojen selvittämiseksi TE-palvelut ja ELY-keskus voivat hankkia:

- **osaamis- ja ammattitaitokartoituksia** tilanteissa, joissa on tarpeen selvittää asiakkaan osaaminen, erityisosaaminen tai osaamisen puutteet perusteellisemmin kuin ne voidaan TE -toimiston toimesta kartoittaa. Osaamis- ja ammattitaitokartoituksia voidaan käyttää lisäksi tilanteissa, joissa tietyn alan työntekijöistä on kysyntää ja TE -toimiston ko. alan työnhakijoiden osaamisen ja ammattitaidon taso halutaan selvittää. Kartoitus voidaan yhdistää valmennukseen, kokeiluun, ammatilliseen työvoima- tai kotoutumiskoulutukseen. Jatkotoimenpiteitä voivat olla koulutukseen tai kuntoutukseen ohjaaminen. Kartoitukset toteutetaan ensisijaisesti ostopalveluina yksittäisille asiakkaille tai ryhmille.
- **alkukartoituksia**, joilla tarkoitetaan toimenpidekokonaisuutta, jonka avulla arvioidaan maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien palvelujen ja toimenpiteiden tarve. Alkukartoituksessa selvitetään aiempi koulutus, työhistoria, kielitaito sekä muut työllistymiseen ja kotoutumiseen vaikuttavat seikat. TE-toimisto käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka on työtön työnhakija. Alkukartoitukseen liittyvän haastattelun tekee TE-toimiston maahanmuuttajien palveluun erikoistunut asiantuntija. Alkukartoituksen tulee aina olla riittävän perusteellinen, jotta sen pohjalta voidaan arvioida maahanmuuttajan palvelutarvetta kotoutumisen ja työllistymisen näkökulmasta sekä ohjata palvelutarvetta vastaaviin palveluihin, jotka edistävät hänen pääsyään suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Alkukartoitus on tärkeä lähtökohta kotoutumissuunnitelman laadinnalle.
- sekä lisäksi **työkyvyn tutkimuksia ja arviointeja**, yrittäjävalmiuksien ja yritystoiminnan edellytysten arviointeja ja muita tarvittavia asiantuntija-arviointeja.

Lain mukaan TE-palvelut tarjoavat maahanmuuttajalle myös kotoutumislain 20 §:ssä tarkoitettua **kotoutumiskoulutusta**. Kotoutumiskoulutuksen tehtävänä on antaa aikuiselle maahanmuuttajalle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa uudessa ympäristössään, toimimaan työelämässä, haakeutumaan jatko-opintoihin, toimimaan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan aktiivisena, täysivaltaisena ja tasa-arvoisena jäsenenä sekä pystyy tekemään omaa ja mahdollisen perheensä elämää koskevia suunnitelmia ja valintoja. Lisäksi koulutuksen tavoitteena on, että maahanmuuttajat tuntevat suomalaisen kulttuurin, lainsäädännön ja esim. sukupuolten tasa-arvoon liittyvät näkökulmat.

KOTOUTTAMISEN MALLEJA MUUALTA

Joensuun maahanmuuttajapalvelut tarjoaa asiakaslähtöistä ja tavoitteellista kotouttamispalvelua. Kotoutumisen tavoitteena on saavuttaa tietoja ja taitoja, joiden avulla maahanmuuttaja on kotoutumisajan jälkeen tasavertaisessa asemassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta muihin kuntalaisiin nähden.

Tavoitteena kaupungin kotouttamispalveluissa on tarjota oikeaa tukea oikeaan aikaan verkostomaisen yhteistyön kautta. Maahanmuuttajapalveluiden viiden kotouttamisohjaajan tiimiä johtaa kotouttamispäällikkö. Tiimi tarjoaa tavoitteellista kotouttamispalvelua useilla eri kielillä kaikille kotoutumisajalla oleville maahanmuuttajille maahantulositystä riippumatta. Tämän lisäksi maahanmuuttajapalvelut hoitavat pakolaisten kuntavastaanottoon liittyviä erityistehtäviä.

Jokaisella asiakkaalla on oma nimetty kotouttamisohjaaja. Tämä mahdollistaa kotoutumisprosessin vaikuttavan koordinoimisen ja palveluiden räätälöinnin tarkoituksenmukaiseksi palvelukokonaisuudeksi. Prosessi käynnistyy alkuhaastattelulla eli kotouttamisen palvelutarpeen arvioinnilla. Kotouttamisohjaajan tehtävänä

on löytää tarvittavat kotoutumista tukevat palvelut ja toimenpiteet monitoimijaisen verkoston kautta. Asiakkaan tukena ollaan systemaattisesti, mutta hän itse vie arjen asioita, ja samalla kotouttamisprosessiaan eteenpäin.

Varsinaisen asiakastyön lisäksi maahanmuuttajapalveluiden tiimi tarjoaa ohjausta ja tukea kaupungin työntekijöille sekä muille toimijoille maahanmuutto- ja kotouttamisasiossa. Myös yrityksiin tulevat ja yrityksissä toimivat kansainväliset työntekijät saavat tukea maahanmuuttajapalvelusta.

Joissakin kunnissa on osa kotouttamispalveluista järjestetty ohjaamotoiminnan kautta kunnan oman sosiaalitoimen ohessa. **Ohjaamotoiminta Suomessa on suurimmaksi osaksi järjestetty yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa.** Ohjaamot ovat ympäri Suomea sijaitsevia paikkoja, joista kaikki alle 30-vuotiaat saavat maksutonta apua ja tukea monenlaisiin asioihin, esimerkiksi opiskelu- tai työpaikan hakeamiseen. Ohjaamoon henkilö on tervetullut omana itsenäsi, yksin, vanhempien tai kaverin kanssa, ajanvarauksella tai ilman.

Ohjaamoon tullessa ei tarvitse tietää, mikä on oikea taho hoitamaan asiaasi tai minkä alan ammattilaiselta henkilö saa apua mihinkin pulmaan. Ohjaamon ammattilaiset auttavat eteenpäin.

Ohjaamo Helsinki palvelee nuoria 15-29 v, myös maahanmuuttajia. Ohjaamo Helsinki on 15-29 -vuotiaiden nuorten neuvontapiste, johon voi tulla ilman ajanvarausta ja keskustella tärkeistä asioista kaupungin ja järjestöjen ohjaajien kanssa. Ohjaamo Helsinkiin ei tarvitse lähetettä toiselta viranomaiselta, diagnoosia tai asiakkuutta muissa palveluissa.

Ohjaamo Helsinki kuuluu hallinnollisesti Helsingin kaupungin nuorten työllisyyspalveluihin, jotka vastaavat kaikista Helsingin kaupungin nuorille tarjoamista työnhakuun liittyvistä palveluista. Helsingin kaupungin nuorten työllisyyspalveluiden uraohjaajien lisäksi Ohjaamo Helsingissä työskentelee TE-toimiston työntekijöitä sekä työntekijöitä Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalta, sosiaali- ja terveystoimialalta sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialalta. Ohjaamo Helsingissä palvelevat myös mm. etsivä nuorisotyö, Suomen pakolaisavun Kurvi-toiminto, KELA, Stadin liikkuva mielenterveystiimi, Luckan ja PKS Nuorisosasunnnot Ry.

Rovaniemen ohjaamo on kaikkien (myös maahanmuuttajanuorten) alle 30-vuotiaiden ensimmäinen ovi matkalla kohti omia tavoitteita, jotka voivat liittyä esimerkiksi työhön, koulutukseen, arkeen ja elämään. Ohjaamossa kuunnellaan, neuvotaan ja opastetaan nuori omalle polulle. Ohjaamon tavoitteena on, että alle 30-vuotiaat rovaniemeläiset saavat tarvitsemansa palvelut yhdestä paikasta ilman ajanvarausta. Kaikki asiat eivät toki järjesty heti, mutta Ohjaamosta saat työntekijän kaveriksi asioiden selvittämiseen. Pääpaino Ohjaamossa on tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluissa, mutta tarjolla on myös yksilöllistä ohjausta.

Ohjaamo Rovaniemessä nuoret nähdään oman elämänsä asiantuntijoina, sekä osallisina kaikessa nuorten asioihin liittyvässä päätöksenteossa sekä kehittämistyössä. Ohjaamoon on jokaisen nuoren helppo tulla ja ottaa yhteyttä. Ohjaamossa käymisen on tarkoituksena selkeyttää nuoren tilannetta.

Ohjaamo on myös yhdessä tekemisen alusta. Nuorten kanssa työskentelevät yhteiskumppanit ovat tärkeä osa Ohjaamoa, joten työtöteessä korostuu verkostomaisuus.

Ohjaamo Kemi, kohtaamispaikka Mikseri, tarjoaa ohjausta, neuvontaa ja tukea mm. koulutukseen, työelämään, terveyteen, ihmissuhteisiin, hyvinvointiin, vapaa-aikaan liittyvissä asioissa. Jos maahanmuuttaja ei tiedä keneltä kysyä tai mistä aloittaa, niin Ohjaamoon voi aina ottaa yhteyttä. Kemissä maahanmuuttajien ohjaamotoiminta on ikärajatonta ja järjestetty Toivola-Luotola Settlementti ry:n kautta ja toimintaa tukee STEA sekä Kemin kaupunki.

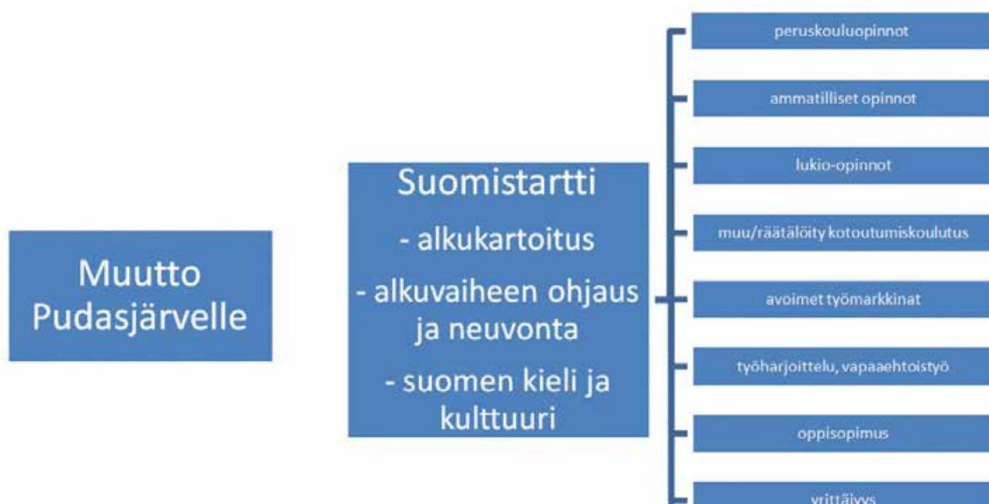
KOTOUTTAMINEN PUDASJÄRVELLÄ TÄLLÄ HETKELLÄ

Pudasjärven kaupunki on jo kymmenen vuoden ajan toteuttanut maahanmuuttajien kotoutumista ns. **normaaliuden periaatteella**, mikä tarkoittaa sitä, että kaupungin peruspalveluja kehitetään niin, että ne vastaavat myös maahanmuuttajien tarpeisiin. Palveluissa on siis tunnistettava myös maahanmuuttajat asiakaina. Näitä peruspalveluja ovat muun muassa asumis-, koulutus- sekä sosiaali- ja terveystyö.

Kaupunkistrategian 2017-2027 mukaisesti Pudasjärvellä arvostetaan erilaisuutta, joka vahvistaa uusiutumiskykyä. Haluamme osoittaa kunnioitusta ja avarakatseisuutta uusien kulttuurien ja tapojen kohtaan. Pudasjärvi on edistyksellinen paikka asettua ja kotoutua. Pudasjärvi on asukkailleen ja yrittäjilleen hyvinvoinnin ja kehityksen mahdollistaja. Avoin ja tasavertainen palveluasenne lisää myönteistä kehitysilmapiiriä sekä uskoa tulevaisuuteen.

Monikulttuurisen työn ja kotouttamisen koordinointi on kuulunut kaupungin monikulttuurisen työn koordinaattorin työtehtäviin. Tähän on sisältynyt myös kiintiöpakolaisten vastaanoton järjestelyt. Kaupunki on sitoutunut ottamaan joka toinen vuosi noin 20 kiintiöpakolaista, jotta kotouttamisen palvelurakenne saataisiin säilytettyä vuodesta toiseen. Maahanmuuttajien neuvonta- ja ohjauspalvelut hoidetaan kaupungin monikulttuurisen työn koordinaattorin toimesta samoin kuin kohtaamispaikkatoiminnan (4h), kotouttamisen ja vapaa-ajan aktiviteettien tukeminen ja koordinointi. Oulunkaaren kuntayhtymän taholta on hoidettu kotouttamiseen, arjessa selviämiseen, sosiaaliturvaan sekä terveyteen liittyvät toimet.

Lisäksi kaupungin sivistys- ja hyvinvointipalvelut toteuttavat kotouttamiskoulutusta nimellä **Suomistartti 1 ja 2**. Suomistartti-koulutus yhdistää suomen kielen, alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan sekä suomalaisen työelämän ja yhteiskuntaosaamisen. Opiskelijat voivat osallistua koulutukseen 6-24 kuukautta. Yksilöllisyys ja joustavuus ovat koulutuksen läpäiseviä ajatuksia. Koulutukseen voi sisällyttää työkokeilua, ammatillisia opintoja tai muiden työllistymistä edistävien mahdollisuuksien selvittämistä. Koulutuksessa korostetaan suomen kielen oppimista erilaisissa oppimisympäristöissä. Vasta Pudasjärvelle muuttanut yli 17 v. henkilö voi hakeutua koulutukseen, milloin tahansa.

Hirsikampuksen **Valo –luokka** tarjoaa opetusta peruskouluikäisille maahanmuuttajalapsille. **Pesu-luokka** puolestaan tarjoaa peruskouluiän ylittäneille maahanmuuttajille mahdollisuuden suorittaa peruskoulun oppiaineita. OSAOn toteuttamana **VALMA-koulutus** on tarkoitettu toisen asteen tutkintoa vailla oleville, perusopetuksen päättäneille nuorille ja sen suorittaminen antaa lisäpisteitä yhteishakuun. Koulutukseen voivat hakeutua myös aikuiset ja maahanmuuttajat, jotka tarvitsevat valmiuksia ammatilliseen koulutukseen siirtymiseksi.

KOTOUTTAMINEN PUDASJÄRVELLÄ 2020 TULEVAISUUDESSA

Kaupunkistrategian 2017-2027 mukaisesti Pudasjärvellä arvostetaan erilaisuutta, joka vahvistaa uusiutumiskykyä. Osoitetaan kunnioitusta ja avarakatseisuutta uusia kulttuureja ja tapoja kohtaan. Pudasjärvi on edistysellinen paikka asettua ja kotoutua. Pudasjärvi on asukkaalleen ja yrittäjilleen hyvinvoinnin ja kehityksen mahdollistaja. Avoin ja tasavertainen palveluasenne lisää myönteistä kehitysilmapiiriä sekä uskoa tulevaisuuteen. Kaupunkistrategian päivittäminen tehdään vuoden 2020 aikana seuraavaa valtuustokautta varten.

Oikeusministeriön mukaan hyvät väestösuhteet parantavat kaikkien hyvinvointia. Hyvät väestösuhteet tarkoittavat sitä, että eri taustoista tulevat ihmiset voivat luottaa toisiinsa eikä yhteiskunnassa ole suuria jännitteitä eri väestöryhmien välillä. Suomen lainsäädäntö kannustaa väestösuhteiden edistämiseen. Hyvien väestösuhteiden tilasta kunnassa ja kuntalaisten osallisuudesta saa tietoa hyvinvointikertomuksesta, tilastoista kuntalaisten sosioekonomisesta asemasta, paikallisista heikoista signaaleista, rikostilastoista, kuntalaisten asenteiden ja kokemusten kartoittamisista sekä mediaseurannasta.

KAUPUNGIN KOTOUTTAMISPALVELUT, MUUTOS 1.1.2020 ALKAEN

Pudasjärven kaupungin ja Oulunkaaren kuntayhtymän maahanmuuttajapalvelut tarjoavat yhdessä asiakaslähtöistä ja tavoitteellista kotouttamispalvelua. Kotoutumisen tavoitteena on saavuttaa tietoja ja taitoja, joiden avulla maahanmuuttaja on kotoutumisajan jälkeen tasavertaisessa asemassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta muihin kuntalaisiin nähden.

Kaupungin monikulttuurisen työn kotouttamispalveluiden tavoitteena on tarjota oikea-aikaista ohjausta ja tukea verkostomaisen yhteistyön kautta sekä lisäksi edistää maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamisia. Tehtävänä on myös edistää ja koordinoida maahanmuuttajien kotoutumista sekä mahdollisuutta osallistua aktiivisesti kotipaikkakuntansa toimintaan. **Tavoitteena** on, että maahanmuuttaja kotoutuessaan kiinnittyy asuinalueelleen, osaa toimia yhteiskunnassa, asettaa kotoutumisleen realistiset tavoitteet ja vahvistaa osaamistaan työllistymisvalmiuksiaan edistään. Onnistunut kotouttaminen edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken, toisin sanoen hyviä väestösuhteita.

Pudasjärven kotouttamispalveluiden työtä ohjaa **Laki kotouttamisen edistämisestä**. Laissa **kotoutumisella** tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. **Kotouttamisella** tarkoitetaan puolestaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.

Kunnan tehtävät (yksin tai yhteistyössä jonkin toisen kunnan kanssa) kotouttamislain § 30 mukaan:

1. vastata ja sovittaa yhteen paikallista kotouttamisen kehittämistä, suunnittelua ja seurantaa
2. huolehtia siitä, että palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja että ne vastaavat sisällöltään ja laajuudeltaan heidän tarpeitaan
3. huolehtia oman henkilöstönsä kotouttamisosaamisen kehittämisestä

Lain mukaan **paikallisten viranomaisten on kehitettävä kotouttamista monialaisena yhteistyönä**. Yhteistyöhön osallistuvat kunta, te-toimisto sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt. Kunta ja TE-toimisto vastaavat yhdessä kotoutumista edistävien ja tukevien

toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä, niihin ohjaamisesta sekä niiden seurannasta. Ne voivat laatia paikallisia yhteistyösopimuksia toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä. Kunnan (tai useamman kunnan yhdessä) on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi **kotouttamisohjelma**, joka hyväksytään kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

KAUPUNGIN MONIKULTTUURISTEN PALVELUJEN HENKILÖSTÖ

Kaupungin henkilöstö- ja tukipalveluissa, monikulttuuriset palvelut, toimii v. 2020 kaksi kotouttamisohjaajaa ja monikulttuurisen työn koordinaattori (YAMK, sosionomi). Toinen kotouttamisohjaaja (sosionomi) siirtyy liikkeenluovutuksella virasta Oulunkaaren kuntayhtymällä 1.1.2020 alkaen kaupungille toistaiseksi voimassa olevaan, työsopimussuhteeseen toimeen. Toinen kotouttamisohjaaja rekrytoidaan uutena työntekijänä työsopimussuhteeseen toimeen, aluksi määräaikaisena yhdeksi vuodeksi. Tämän kotouttamisohjaajan koulutusvaatimuksena on kasvatusta tai terveysalan soveltuva korkeakoulututkinto. Määräaikaisuuden perusteena on, että vuoden 2020 aikana kartoitetaan monikulttuuristen palvelujen todellinen työtilanne ja henkilöstömäärän tarve. Kotouttamistyön tarve vaihtelee valtakunnallisestikin Suomeen saapuvien maahanmuuttajien lukumäärän mukaan.

Kaupungin monikulttuurisissa palveluissa olevan tiimin (3 htv) esimiehenä toimii henkilöstöpäällikkö. Tiimi tarjoaa tavoitteellista kotouttamispalvelua kaikille kotoutumisajalla oleville maahanmuuttajille maahantulo-olosuhteista riippumatta. Tämän lisäksi monikulttuuriset palvelut hoitavat kiintiöpakolaisten ja turvapaikan saaneiden kuntavastaanottoon liittyviä erityistehtäviä.

KAUPUNGIN KOTOUTTAMISPALVELUIDEN ASIAKKAAT

Kaupungin kotouttamispalvelujen asiakkaita ovat ne maahanmuuttajataustaiset asiakkaat, jotka tarvitsevat kunnan kotouttamispalveluja, mutta eivät ensisijaisesti sosiaalipalveluja. Asiakkaita voivat olla myös Oulunkaaren kuntayhtymän ja kaupungin yhteisasiakkaat, joiden kohdalla tehdään selkeä vastuunjako yksilöllisesti asiakkaan keskeisimmän tarpeen mukaan.

Vastaanottokeskuksen (VOK) asiakkailta on oleskeluluvan ja kuntapaikan saatuaan käytössään kaupungin kotouttamispalvelut ja tarpeen mukaan Oulunkaaren sosiaalipalvelut, kuten lastensuojelu, perhetyö jne. Kiintiöpakolaisten kotouttamisen kohdalla pyritään siihen, että varhaisen tuen perhetyö tulee tarvittaessa mukaan heti alusta alkaen.

Maahanmuuttajien tarvitsemat sosiaalipalvelut asiakkuuksineen jäävät edelleen Oulunkaaren kuntayhtymälle. Yhteisasiakkuus on mahdollinen ja työnjako tehdään yksilöllisesti asiakkaan tarpeiden mukaan. Kummassakin palvelussa on asiakkaan kohdalla Oulunkaaren sosiaalitoimessa ja kaupungin kotouttamispalvelussa oma nimetty ohjaaja.

Kotouttamispalvelussa jokaisella asiakkaalla on oma nimetty kotouttamisohjaaja. Tämä mahdollistaa asiakkaan kotoutumisprosessin vaikuttavan koordinoimisen ja palveluiden räätälöinnin tarkoituksenmukaiseksi palvelukokonaisuudeksi asiakaslähtöisesti. Prosessi käynnistyy alkuhaastattelulla eli kotouttamisen palvelutarpeen arvioinnilla. Kotouttamisohjaajan tehtävänä on löytää tarvittavat kotoutumista tukevat palvelut ja toimenpiteet monitoimijaisen verkoston kautta. Asiakkaan tukena ollaan systemaattisesti, mutta hän itse vie tavoitteellisesti eteenpäin arjen asioita ja samalla kotouttamisprosessiaan.

UUSI SÄHKÖINEN ASIAKASTIETOJÄRJESTELMÄ, WALMU

Kaupungin työllisyyspalvelut ja monikulttuurisen työn palvelut on pyytänyt yhteistyössä muiden Oulunkaaren kuntien työllisyyspalveluiden kanssa tarjouksen asiakastietojärjestelmästä. Asiakastietojärjestelmää on tarkoitus käyttää työllisyyspalveluissa ja monikulttuurisen työn palveluissa asiakkaiden sekä tuotetun palvelun

ohjaus-, arviointi- ja raportointityökaluna. WALMU –asiakastietojärjestelmä vastaa parhaiten näitä tarpeita ja se on päätetty hankkia 29.10.2019. Ohjelmisto on GDPR:n mukainen ja noudattaa tietosuojakäytäntöjä.

KAUPUNGIN KOTOUTTAMISPALVELUIDEN ASIAKKAILLEEN TARJOAMAT PALVELUT

Kaupungin monikulttuurisen työn kotouttamispalveluiden **tavoitteena on** tarjota maahanmuuttaja-asiakkailla oikea-aikaista ohjausta ja tukea verkostomaisen yhteistyön kautta sekä lisäksi edistää maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamisia. Tehtävänä on myös edistää ja koordinoita maahanmuuttajien kotoutumista sekä mahdollisuutta osallistua aktiivisesti kotipaikkakuntansa toimintaan.

Tavoitteena on myös, että maahanmuuttaja kotoutuessaan kiinnittyy asuinalueelleen, osaa toimia yhteiskunnassa, asettaa kotoutumiselleen realistiset tavoitteet ja vahvistaa osaamistaan työllistymisvalmiuksiaan edistään. Onnistunut kotouttaminen edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken, toisin sanoen hyviä väestösuhteita.

Pudasjärven kaupungin kotouttamispalvelut toimii asiakkaan kotoutumisen tavoitteiden mukaisesti ja pääsääntöisesti yhdessä Suomistartti –koulutuksen ja kaupungin muiden yksikköjen, Kelan ja TE-palveluiden, Oulunkaaren kuntayhtymän sosiaali- ja terveystieteiden, toisen asteen oppilaitosten, yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Asiakkaan kotoutumispolun ohjaaminen ja tukeminen hoidetaan niin, että päällekkäisyyksiä vältetään ja jokainen viranomainen/toimija hoitaa omat perustehtävänsä. Toissijaisia yhteistyökumppaneita tarvittaessa ovat mm. Migri ja poliisi. Kaupungin koolle kutsuma Monikulttuurisen työn verkosto toimijoinen on mukana edistämässä kotoutumista Pudasjärvellä.

Sosiaalipalvelut, sosiaalihuoltolain alaiset palvelut, hoidetaan edelleen Oulunkaaren kuntayhtymän toimesta. Kotouttamispalvelut asiakkaineen siirtyvät kaupungille ja tätä toimintaa ohjaa pääasiassa Laki kotoutumisen edistämisestä.

Kaupungin monikulttuurisen työn kotouttamispalveluiden ensisijaiset tehtävät kotouttamislain mukaan:

1. Vastata asiakaslähtöisestä, yksilöllisestä ja tavoitteellisista kotouttamisen palveluista

Vastaanottopalvelut kiintiöpakolaisille

- * asumisjärjestelyt
- * kuntapalveluiden järjestelyt
- * opastus ja neuvonta eri viranomaispalveluista (ohjaamo)

Kotoutujan palveluiden tarpeen kartoitus (alkuhaastattelu) ja kotouttamissuunnitelma 0-3 kk aikana

- * suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan kotoutujan kotoutumispalveluiden tarvetta
- * Palvelut tarpeen mukaan, ohjaus muiden palveluiden piiriin

Arjen hallinta:

- *Asuminen: kotivakuutus, kierrättäminen, itsenäinen laskujen maksu verkkopankissa, säänmukainen pukeutuminen, kello ja kalenteri, It-taidot, kielen oppiminen
- *Asuinympäristö: Osataan lukea karttaa ja käyttää julkista liikennettä
- *Vapaa-aika: Kirjastossa asiointi, sosiaaliset verkostot
- *Terveysasiat: Itsenäinen ajanvaraus, Kanta-arkiston käyttö ja asiointi apteekissa
- *Perhe ja vanhemmuus: osataan käyttää Wilmaa

2. Vastata ja sovittaa yhteen paikallista kotouttamisen kehittämistä, suunnittelua ja seuranta

Kela- ja TE-palveluiden yhteistyö

Terveystieteiden ja sosiaaliohjaajien yhteistyö:

* yhteistyössä alkutarkastukset, alkukartoitukset (2kk sisällä aloitetaan asiakkuuden alkamisesta) ja kotosuunnitelmat

* Alkukartoituksen perusteella asiakas voidaan ohjata työmarkkinoille /Te-palveluiden piiriin), tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin yhteistyössä palvelujen järjestäjän kanssa.

Muu kotouttamista edistävä toiminta:

* yhteiskuntaan liittyvät infot, perheenyhdistämisen tiedotus ja ohjaus, vapaa-ajan toimintoihin liittyvä ohjaus, koulutus- ja työhön liittyvät asiat,

* Kantaväestön ja maahanmuuttaja väestön kohtaamisten edistäminen

3. Huolehtia siitä, että palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja että ne vastaavat sisällöltään ja laajuudeltaan heidän tarpeitaan (ns. normaaliuden periaate)

Yhteistyö ja palvelut toimijoille sekä yhteistyökumppaneille

ELY-yhteistyö

* korvaushakemusten valmistelu ja käsittely, ELY-keskuksen kanssa solmitut sopimukset ja niiden toimenpiteet vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin yhteistyössä palvelujen järjestäjän kanssa.

* tulkkauslaskutus kaupungille ja kaupunki hakee korvaukset koontina ELY:tä

Maahanmuutto- ja kotouttamistyön koordinointi ja kehittäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

* Maahanmuuttaja- ja kotouttavan työn koordinointi kaupungin sisällä ja yhteistyön kehittäminen eri yksiköiden välillä sekä muiden toimijoiden kanssa (sotetyöryhmä, koulutusverkosto) jatkuu ennallaan

* Yhteistyön kolmannen sektorin kanssa, järjestöjen aktivointi ja sitouttaminen monikulttuuriseen työhön sekä vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja koordinointi jatkuvat ennallaan

4. Huolehtia kaupungin henkilöstön kotouttamisosaamisen kehittämisestä

Työntekijöiden koulutus, ohjaus ja neuvonta maahanmuutto- ja kotouttamisasioissa, yhteistyössä hankkeen kanssa

* Toiminnan kehittäminen

* Hankkeilla kehittäminen

Maahanmuuttoon sekä kotouttamiseen liittyvät asiantuntijatehtävät ja viestintä

* Monikulttuurisen työn koordinaattori ja kotouttamisohjaajat yhdessä huolehtivat viestinnästä

Yksilöidymät tavoitteelliset palvelut maahanmuuttajille:

Tavoitteellinen kotoutuminen ja seuranta (asetut tavoitteet Walmu-asiakasjärjestelmään)

Kielenoppiminen

Suomen kielen non stop -opetus

* Pudasjärven Kansalaisopiston Suomistartti on maahanmuuttajien alkuvaiheen koulutus- ja neuvontakokonaisuus, jonka avulla maahanmuuttajat saadaan nopeasti kielikoulutukseen ja osalliseksi uutta asuinkuntaa.

IT-taidot

Suomalainen palvelujärjestelmä ja yhteiskunta

* Ymmärretään suomalaista yhteiskuntaa sekä palvelujärjestelmää sekä miksi veroja maksetaan

Tehostetut ja tuetut palvelut luku-, kirjoitus- ja kielitaidottomille

* Yksilöllinen ja tavoitteellinen ohjaus

Maistraatti ja Kelan ja TE-keskuksen asioissa avustaminen:

** oleskeluluvan ja passin hakemisen jatkot

** kuntaan ja palveluihin tutustuminen, päivähoitopaikat, kouluihin ja kotokoulutuksiin ohjaaminen

Ohjaus ja neuvonta muihin verkoston palveluihin:

* Asiantuntijaneuvonta (jatko-oleskelulupahakemukset, perheen yhdistäminen yms.)

Asiakkaalle kotouttamispalvelut näyttäytyvät tämän muutosprosessin aikana ja jälkeen helposti saavutettavina johdonmukaisina, matalan kynnyksen palveluina. Taustalla tehtävä kaupungin kotouttamispalvelujen kehittäminen ei vaikuta asiakkaan saaman ohjauksen ja palvelujen sujuvuuteen.

KOTOUTTAMISPALVELUN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Uusi asiakastietojärjestelmä WALMU mahdollistaa sen, että tietoa kotouttamisesta voidaan kerätä säännöllisesti ja analysoida eri palvelumuotojen vaikuttavuutta koko asiakasprosessin ajalta. Palvelu vaikuttavuutta voidaan myös ohjata kohti parempia tuloksia. Palvelumuotoja voidaan muotoilla juuri asiakkaan tarpeet huomioiden.

Lisäksi **Kykyviisari**-toimintamallin hyödyntämistä asiakastyössä voidaan myös kokeilla niiden asiakkaiden kohdalla, joilla on selkeä polku kohti työllistymistä. Kykyviisaria voidaan käyttää työ- ja toimintakyvyn tilanekartoituksen tekemiseen, ohjaustyökaluna, muutostyön tavoitteiden asettamiseen, työ- ja toimintakyvyssä tapahtuneen muutoksen seuraamiseen ja työn vaikutusten seuraamiseen yksilötasolla.

Raportointia ja kaupungin hyvinvointikertomusta varten kerätään samalla tarvittavaa tietoa. Vuoden 2020 osavuosisikatsaukseen kirjattuja kotouttamispalveluiden arviointikriteerejä ovat:

Maahanmuuttajataustainen perustanut yrityksen (kpl). Maahanmuuttajataustainen saanut työpaikan (kpl). Maahanmuuttajataustainen aloittanut koulutuksen (kpl), valmistunut ammattiin (kpl). Maahanmuuttajataustainen aloittanut harrastuksen (kpl). Maahanmuuttajataustaisen väestön kehitys (jää paikkakunnalle). Kotouttamissuunnitelmat etenevät tavoitteellisesti (kyllä/ei). Kansainvälisyyskasvatuksen toimenpiteet (kyllä/ei). Osallisuudesta ja osallistumisesta on myös hyvä kerätä tietoa.

Tavoitteiden toteutumisen seurantaan tarvitaan tietoa muilta maahanmuuttotyössä olevilta toimijoilta, jotta tunnuslukuja vaikuttavuuden onnistumisesta kotouttamisessa voidaan raportoida.

KOTOUTTAMISPALVELUJEN KEHITTÄMINEN KAUPUNGIN OMANA PALVELUTUOTANTONA

- Osana kuntastrategian päivittäminen seuraavaa valtuustokautta varten
- Yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen, jonka osana uusi Kotouttamissuunnitelma 2021 (huomioidaan myös laki palvelujen saavutettavuudesta)

Kotouttamispalvelujen kehittämisessä Löydyä kotisi uudestaan Pohjois-Pohjanmaalla –hanke (v. 2020-2021) on erittäin merkittävässä asemassa palvelujen toiminnallisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta.

Hankkeessa luodaan:

1. Perheen alkuvaiheen kotouttamisen malli, joka sisältää kotokartoituksen, perheen kotoutumissuunnitelman ja tarvittaessa osaamiskartoituksen. Kotokartoitus on tärkeä lähtökohta kotoutumissuunnitelmalle. Se vastaa alkuhaastattelua. Sen jälkeen laaditaan perheen kotoutumissuunnitelma monialaisena yhteistyönä.

2. Kehitetään edelleen monialaista verkostotyön mallia, jotta se vastaa entistä paremmin verkoston tarpeisiin. Fokusoidutaan erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kehitetään monialainen toiminnallinen, verkostomaiseen työtapaan perustuva, eri alojen ammattilaisten osaamisen ja tiedon yhdistävä malli.
3. Järjestetään työssään tai vapaaehtoistyössään maahanmuuttajia kohtaaville työntekijöille täydennyskoulutusta.
4. Lasten kotoutumiseen panostetaan järjestämällä Lapset puheeksi koulutus (maahanmuuttajien näkökulmasta), maahanmuuttajien työssään kohtaavien työntekijöiden työvälineeksi lasten hyvinvoinnin tukemiseen.
5. Maahanmuuttajien osallisuutta ja paikalliseen yhteisöön kiinnittymistä pyritään lisäämään tuemalla hankkeen aikana vapaa-ajan toimintoihin osallistumista. Järjestetään esim. taidenäyttely, tuestaan ja järjestetään erilaisia vapaa-ajan toimintakokeiluja.
6. Kehitetään vertaistukitoimintaa: rekrytoimalla, kouluttamalla ja vertaistoiminnan aloittamisella.

Toiminnan kehittämisen tavoitteet vuosille 2020-2021

Kehittämisaalue	kumppani	rahoittaja	tavoite	toimenpiteet
Asiakaspalvelun kehittäminen verkostomaisessa moniammatillisessa yhteistyössä	Kela	oman viranomaistyön hoitaminen	Selkeä ero eri toimijoiden vastuisiin.	Strateginen pusku, mitä ovat maahanmuuttajien Kelan palvelut?
	TE-palvelut	oman viranomaistyön kehittäminen	Selkeä ero eri toimijoiden vastuisiin.	Työkykykartoitukset ym. Vaikuttavuuden mittarit (saanut työpaikan)
	järjestöt, yhdistykset	kaupungin omat tuet, STEA, Leaderin tuet ym.	Kantaväestön ja maahanmuuttajien kohtaamisten ja vuorovaikutuksen edistäminen.	Yhteiset kohtaamiset ja niiden mahdollistaminen. Sosiaalisen verkoston laajentaminen maahanmuuttajalle.
	Oulunkaari, terveystyö	oman toiminnan kehittäminen	Mielenterveyspalvelut saatavilla.	Mielenterveystyön kehittäminen maahanmuuttajataustaisille
	Oulunkaari, sosiaalipalvelut	oman toiminnan kehittäminen	Selkeä toimintamalli kotouttamisessa.	Siirtymäaika kesäkuu 2021 asti. Työnjaon tarkennus ja toimintamallin kehittäminen. Mitkä ovat sosiaalipalvelut ja mitkä ovat kotouttamispalvelut? Mitkä tehtävät kuuluisivat jollekin toiselle viranomaiselle?

Kehittämisaalue	kumppani	rahoittaja	tavoite	toimenpiteet
	Oppilaitokset OSAO, Lukio, OAMK, Oulun Yo		Koulutuspolkujen selkeys	Yhteistyö Suomi- Startin kanssa. Vai- kuttavuuden mittari- rit (aloittanut koulu- tuksen, valmistunut ammattiin, jne.).
	Pudasjärven ke- hitys		Yrittäjäpolun selkeys	Vaikuttavuuden mittarit (perustanut yrityksen)
	Kaupungin omat palvelut mm. Suomistartti, koulut, päivä- koti, nuorisopal- velut, tytärh- tiön asuntopal- velut	oman toimin- nan kehittämi- nen	Ei päällekkäistä toimin- taa vaan tuetaan toisten työtä asiakaslähtöisesti ja yksilö huomioiden.	Yhteistyömallin luo- minen, säännölliset yhteiset verkostota- paamiset, toiminnan kokonaisvaltainen kehittäminen kau- pungin sisällä
Hankkeilla kehit- täminen	Oulunkaari, sosiaalipalvelut	hankerahoi- tukset ym.	Lapsiperheiden varhai- sen tuen tarve	
	järjestöt, yhdis- tykset (4h?), Suomistartti	ESR, STEA ym.	Ohjaamomallin kehittä- minen	Jos STEA rahoitus, kaupungin rahoitus- osuus?
	järjestöt, yhdis- tykset	ESR?	Maahanmuuttajanaisten kotouttaminen	
	muut olemassa olevat hankkeet esim. Vahvaksi- hanke		Kuntamentoritoiminnan käynnistäminen	Selvitetään yhdessä Vahvaksi hankkeen kanssa Joensuun kuntamentoritoi- minta
Kokeiluilla kehit- täminen	koko verkosto Löydä kotisi uu- destaan-hanke	kukin toimiala	Asiakaspalvelujen ja – prosessien kehittäminen	kts. kokeile- vasuomi.fi, palvelu- muotoilu.fi
Järjestöjen osuus kotouttamisen ke- hittämisessä	paikalliset yh- distykset	kaupungin ke- hittämis- ja toimintatuet, investoin- tiavustukset ja puskurilainat, Leader, STEA ym.	Maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamis- ten ja vuorovaikutuksen lisääminen	Kokeilut, tiivis ver- kostotyö ja rahoitus- ten hakeminen
	paikalliset työ- listävät yhdis- tykset, kaupungin työ- lisyyssokeilut	ESR, ELY-kes- kuksen työvoi- mapoliittinen avustus, STEA ym.	Työllisyyden edistäminen	Maahanmuuttajien osaaminen ja vah- vuudet näkyviin ei menetelmillä. Ryh- mätyöllistäminen

TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Maahanmuuttotyöstä on maksettu vuositasolla Oulunkaaren kuntayhtymälle 140 000 euroa osana perussopimusta. Maahanmuuttotyöhön Oulunkaarella on kuulunut 2 htv sosiaalihjaaja, 1 htv perhetyöntekijä, 0,5 htv terveydenhoitaja sekä näiden tehtävien hoitamiseen liittyvät toimintakulut. Kotouttamispalvelujen siirron yhteydessä hyvitetävä summa Pudasjärven kaupungille on 86621,32 euroa. Oulunkaaren kuntayhtymälle jää laskutettavaa maahanmuuttotyöstä 1.1.2020 lähtien vuositasolla 53378,68 euroa, joka sisältää 1 htv perhetyöntekijän ja 0,5 htv terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen sekä näiden tehtävien hoitamiseen liittyvät toimintakulut.

Kotouttamispalvelujen siirrosta ei aiheudu merkittäviä kustannuksia Pudasjärven kaupungille. Lakisääteiset sosiaalihuollon palvelut hoitaa jatkossakin Oulunkaaren kuntayhtymä.

Esitetty muutos on otettu huomioon talousarviossa, henkilöstösuunnitelma ja rahoitus, vuodelle 2020 sekä suunnitelmavuodet 2021 ja 2022 kustannuspaikalla 1227.

Lähteet:

Laki kotoutumisen edistämisestä: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>

TEM:n ohje ed. lain noudattamisesta 2017:

Suomistartti: <https://www.pudasjarvi.fi/tiedostot/liitteet/maahanmuuttajat/osallisuus-kotouttaa.pdf>

WALMU –asiakastietojärjestelmä: <https://www.walmu.fi/yksilo/>

Kykyviisari: <https://sivusto.kykyviisari.fi/toimintamalli/asiakastyossa-yksilotasolla/>

Palvelujen saavutettavuus: <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Kaikkien+kasvojen+kunta+Opas+kuntien+yhdenvertaisuussuunnitteluun>